

Политиками, деятелями науки, образования и культуры должна быть разработана система мероприятий, осуществление которых будет направлено на совершенствование межкультурного диалога Республики Беларусь и Китайской Народной Республики на различных уровнях (межгосударственном; межрегиональном; между организациями, учреждениями и предприятиями; социальными группами; отдельными гражданами).

Литература

1. Батгаини-Драгоны, Г. Содействие межкультурному диалогу: «Белая книга» Совета Европы [Электронный ресурс] / Г. Батгаини-Драгоны // Совет Европы. – Страсбург, 2012–2019. – Режим доступа: <http://www.coe.int>. – Дата доступа: 24.10.2019.

2. «Белая книга» по межкультурному диалогу: Утверждена министрами иностранных дел стран-членов Совета Европы на 118 сессии Комитета министров, Страсбург, 7 мая 2008 года [Электронный ресурс] // Информационный офис Совета Европы в России. – М., 2013. – Режим доступа: <http://www.coe.ru>. – Дата доступа: 24.10.2019.

3. Морозов, А. В. Теория и практика межкультурной коммуникации в процессе реализации идеологии евразийства / А. В. Морозов // Традиционная і сучасна культура Беларусі: гісторыя, актуальны стан, перспектывы: матэрыялы навук. канф. (Мінск, 6 снеж. 2012 г.) / Мін-ва культуры Рэсп. Беларусь, Беларусь. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў; рэдкал.: В. Р. Языковіч (старш.) [і інш.]. – Мінск: БДУКМ, 2013. – С. 13–18.

4. О развитии двусторонних отношений Республики Беларусь с Китайской Народной Республикой [Электронный ресурс]: Директива Президента Респ. Беларусь, 31 августа 2015 г., № 5 // Национальный правовой интернет-портал Республики Беларусь – Режим доступа: <http://www.pravo.by/document/?guid=12551&p0=P01500005&p1=1>. – Дата доступа: 17.11.2019.

*А. І. Смолік
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
культуры і мастацтваў
(г. Мінск, Рэспубліка Беларусь)*

КАНЦЭПТУАЛЬНАЯ КАРЦІНА СВЕТУ Ў БЕЛАРУСКАЙ І КІТАЙСКАЙ МІФАЛОГІІ

У межах сучаснай антропацэнтрычнай парадыгмы ў культуралогіі паняцце «карціна свету» з’яўляецца адным з ключавых для міждyscyплінарных даследаванняў, звязаных з культурай. Дадзеная дэфініцыя пача-

ла асэнсоўвацца ў розных накірунках на аснове ідэй В. фон Гумальдта [3], канцэпцыі Л. Вайсберга [2] і лінгвістычнай гіпотэзы Э. Сепіра [6] і Б. Уорфа. «Мы вылучаем у свеце, – адзначаў Б. Уорф, – тыя або іншыя катэгорыі і тыпы зусім не таму, што яны (катэгорыі і тыпы) самавідавочны; наадварот, свет паўстае перад намі як калейдаскапічная плынь уражанняў, якія павінны быць арганізаваны нашай свядомасцю, а гэта значыць – у асноўным моўнай сістэмай» [7, с. 74]. Такім чынам, пад карцінай свету трэба разумець адлюстраваны ў свядомасці спосаб успрыняцця свету і яго інтэрпрэтацыя чалавекам ці пэўнай супольнасцю, якія аб'яднаны светапоглядам, заснаваным на агульнасці этнічнай культуры. Культуралагічныя даследаванні даюць падставы сцвярджаць, што светаўяўленне суб'ектаў культуры складаецца з сукупнасці рацыянальных ведаў, рэлігійных вераванняў, міфалагічных атавізмаў, нораваў, маралі, ментальнасці, каштоўнасных устаноў і г. д. Карціна свету існуе ў свядомасці як асобнага індывіда, так і сацыяльнай групы, этнаса ў цэлым, да якога канкрэтны індывід належыць.

У фундаментальнай культуралогіі прынята вылучаць два тыпы карціны свету – «канцэптuallyную» (ці чыста сэнсавую), якая фарміруецца ў сферах міфалогіі, рэлігіі, філасофіі, навукі, мастацтва, і ўласна «моўную», якая існуе ў нетрах звычайнай свядомасці індывіда. Канцэптuallyная карціна свету складваецца на раннім этапе культурагенэза, калі гістарычны генэзіс культуры ўсіх зямных цывілізацый пачынаўся з такой першапачатковай формы духоўнай культуры, як міфалогія, якая ўяўляе сабой сістэму поглядаў, заснаваную на ірацыянальным спосабе успрыняцця і адлюстравання свету. Дадзены спецыфічны тып свядомасці чалавека, характэрны пераважна для архаічнай стадыі развіцця гісторыі, калі асваенне свету першапродкамі насіла ірацыянальны, метафарычны і містычны характар. Міф з'яўляўся адлюстраваннем з'яў прыроды, барацьбы з ёй і адлюстраваннем сацыяльнага жыцця ў шырокіх мастацкіх абагульненнях. «У першабытным грамадстве, – адзначаў Е. М. Меляцінскі, – міфалогія з'яўлялася асноўным спосабам разумення свету, а міф выражаў светаадчуванне і светаразуменне эпохі яго стварэння» [5, с. 812]. Беларускі міфалаг Т. І. Шамякіна вызначае міф як «сінтэтычную з'яву, у якой спалучаюцца веды аб прыродзе, мастацкія вобразы, маральныя нормы і рэлігійныя ўяўленні. Міф – гэта сінтэз філасофіі, рэлігіі і мастацтва» [10, с. 8]. Кітайскі міфалаг Чень Цзяньсянь (陈健贤) у працы «Трактование мифологии» лічыць, што «ў кітайскай міфалогіі паказываецца жыццёвая рэальнасць, рэчаіснасць, маральнае становішча народа. Міф характарызуецца засяроджанасцю на свецкай маральнай функцыі прасвятлення» [12, с. 116].

Рэканструкцыя фрагментаў беларускіх і кітайскіх міфаў сведчыць, што карціна свету ў міфалагізаваных грамадствах Беларусі і Кітая была найўнай у тым сэнсе, што ў многіх сутнасных адносінах яна адрознівалася ад «навуковай» карціны. Міфалагічнае светаадчуванне суб'ектаў архаічнай культуры не дазваляла ім супрацьпастаўляць сябе прыродзе, чалавека – культуры. Людзі адчувалі сябе арганічнай часткай прыроды і ва ўсіх яе праявах бачылі агульныя прынцыпы быцця. Далёкія першапродкі беларусаў і кітайцаў не толькі не аддзялялі сябе ад прыроды, але і не аддзялялі яе ад сябе, яны былі раствараны ў ёй практычна і духоўна.

Культура суб'ектамі архаічнага грамадства яшчэ не ўсведамлялася як нейкая ненатуральная, далёкая прыродзе сіла, якая супрацьстаіць ёй. Галоўнымі перадумовамі своеасаблівай міфалагічнай «логікі» з'яўлялася, па-першае, тое, што архаічны чалавек не вылучаў сябе з акаляючага прыроднага і сацыяльнага асяроддзя, і, па-другое, тое, што яго мысленне захавала рысы дыфузнасці і нерасчлененасці, было знітавана з эмацыянальнай афектнай, маторнай сферай. На архаічнай стадыі культуры адбывалася абагаўленне быцця. Яго міфалагічная інтэрпрэтацыя і абрадава-прадметнае мадэляванне былі настолькі натуральнымі, аб'ектыўна-рэальнымі, нечалавечымі працэсамі, як жыццё стыхій, паводзін жывёл, квітненне і паміранне раслін. Дадзены ўзровень светаадчування яскрава праяўляецца ў міфалагічных касмаганічных сістэмах, якія тлумачаць прасторава-часавыя параметры Космоса. Пытанні ўзнікнення Сусвету, Зямлі, Неба, жывёльнага і расліннага свету, самога чалавека займаюць значнае месца ў міфалогіі беларускага і кітайскага этнасаў.

Даследаванне сюжэтаў, структуры, функцый беларускіх і кітайскіх міфаў паказвае, што міфы, нягледзячы на тое, што яны адносяцца да розных гістарычных тыпаў культуры і адстаюць далёка адзін ад аднаго, маюць шмат агульных рыс. Так, міфалагічная карціна свету ў стваральнікаў беларускіх і кітайскіх міфаў характарызаваўся халістычнасцю і сінкрэтызмам. У носьбітаў ірацыянальнага спосаба ўспрыняцця і адлюстравання свету адсутнічала ўяўленне аб прычынна-выніковай дэтэрмінацыі падзей і з'яў, пераважала хаатычная еднасць ва ўспрыманні сакральнага і прафанага, чалавечага і прыроднага, сапраўднага і прыдуманнага, непазбежнага і выпадковага. Быццё імі не дыферэнцыравалася на функцыянальныя і структурныя сегменты, на мінулае, сённяшняе і будучае, на аб'екты і азначаючы яго знак альбо слова, на практычнае дзеянне і сімвалізуючы яго абрад. Аснову беларускіх і кітайскіх міфаў і міфалагічных сюжэтаў складалі абрады, рытуалы і прыродныя цыклы.

Для міфалогіі беларускага і кітайскага этнасаў уласціва дынамічнась адноствараньня прасторавага свету. Структура светабудовы ў міфах паўстае як яшчэ незавершаная, якая ўтвараецца і верціцца вакол сакральнай восі свету. У сакралізаванай форме ў іх апавядаецца аб паходжанні і развіцці космаса ў цэлым і яго частак, звязаных у адзінай касмагоніі. Працэс утварэння космаса ў беларускіх і кітайскіх міфах паўстае як шэраг паступальных актаў. Спачатку перамешаньня ў хаосе стыхій – вада, паветра, зямля, агонь, якія з’яўляліся першасным матэрыялам для ўтварэння космаса, раз’ядналіся. Затым адбываецца напаўненне прасторы элементамі-стыхіямі, канкрэтнымі аб’ектамі: ландшафт, жывёльны і раслінны свет, чалавек і г. д. Так, у кнізе «Хуайнаньцзы» (III ст. да н. э.) гаворыцца: «В глубокой древности, когда еще не было ни неба, ни земли, мир представлял собой лишь мрачный, бесформенный хаос. И в этом мраке постепенно родились два больших духа – Инь и Ян, которые с огромным усилием начали упорядочивать мир» [8, с. 35]. У беларускім міфе пра Бая таксама адзначаецца: «Напачатку нічога не было – адна толькі вада. Пасярод вады тырчаў камень. Аднаго разу Пярун пачаў біць у гэты камень і выбіў тры яскаркі: белую, жоўтую і чырвоную. Як упалі гэтыя яскаркі на ваду, усё ў свеце скалемуцілася, а як зноў прасвятлела, то аказалася, што вада і зямля адасобілася» [1, с. 39].

У міфалагічнай сюжэтнай схеме рух адбываецца ад мінулага да сучаснага, ад боскага да чалавечага, ад касмічнага і прыроднага да сацыяльнага і культурнага. Паводле кітайскіх і беларускіх міфаў космасу ўласцівы цэласнасць, упарадкаванасць, арганізаванасць, гармонія, раздзяленне прасторы і часу. У культуры міфалагізаванага грамадства старажытных беларусаў і кітайцаў прастора мае перарыўны характар, яна існуе толькі як пэўныя адрэзкі. Міфалагічная прастора не ўспрымалася першапродкамі як усеагульнае асяроддзе, якое папярэднічала рэчам, а, наадварот, вызначалася імі. У ёй дзейнічаючы сутнасны пачатак дамінуе над рэчамі і іх размяшчэннем у акаляючым асяроддзі. У выніку гэтага персанажы беларускай і кітайскай міфалогіі ў кароткі час пераадольвалі вялікія тэрыторыі. Напрыклад, Усяслаў Чарадзеі, згодна паданню, ад Кіева да Белгарада і Ноўгарада мог дасягаць за суткі і заваёўваць іх. У старажытнай кітайскай міфалогіі маюцца звесткі пра бога ветру Пэна, які за адзін мах сваіх крылаў пралятаў 90 тыс. лі (Лі = 0,5 км) [4, с. 373–374].

Аналіз тэкстаў беларускіх і кітайскіх міфаў дазваляе сцвярджаць аб цыклічным успрыняцці часу суб’ектамі архаічнай культуры, у якіх адсутнічала ўяўленне аб лінейным часе. Змены ў прыродзе і соцыуме тракта-

валіся ў міфах як заканамерная цыркуляцыя ці спіралевы паварот падзей у жыцці людзей, дзеяння тых альбо іншых міфічных персанажаў. «Для міфа, – адзначаў К. Хюбнер, – час не існуе „сам па сабе” – тыпа бесперапыннага асяроддзя, – але заўсёды існуюць толькі пэўныя часовыя гештальты. Тым самым часавае цэлае дзеліцца пэўнымі тактавымі штрыхамі» [9, с. 140]. Міфалагічны час, паводле ўяўленняў суб’ектаў архаічнай культуры, здольны сціскацца, расшырацца, ушчыльняцца, замаруджвацца і паскарацца. Ён мае хвалевы і цыклічны характар, час прыходзіць з будучага, а затым зноў адыходзіць у мінулае. М. Эліаде з нагоды абарачальнасці часу адзначаў: «Бунт супраць неабарачальнасці часу дапамагае чалавеку „канструяваць рэчаіснасць”, вызваляе яго ад грузу згубленага часу, даючы яму упэўненасць, што ён здольны адмяніць мінулае, пачаць зноў сваё жыццё і ўзнавіць свой свет» [11, с. 143]. Час суадносіўся з касмічнымі рытмамі, са знікненнем і вяртаннем матэрыяльных аб’ектаў. Пастаянная іх перыядычнасць абарачэння ў рамках міфа разглядалася як галоўны момант існавання ўсіх матэрыяльных і духоўных аб’ектаў.

Такім чынам, аналіз тэкстаў беларускіх і кітайскіх міфаў дае падставы меркаваць, што светаўяўленне іх персанажаў не характарызавалася ўніверсальнасцю. Яны не вылучалі сябе з прыроды, не адносіліся да акаляючага іх асяроддзя як аб’екту пазнання і пераўтварэння, а да саміх сябе як суб’ектаў пазнання. Персанажы міфалагічнага светапогляду імкнуліся пераважна да магічных, пачуцёвых форм узаемадзеяння з космасам і яго працэсамі.

Літаратура

1. Беларуская міфалогія: Энцыклапед. слоўн. / С. Санько [і інш.]; склад. І. Клімковіч. – 2-е выд., дап. – Мінск: Беларусь, 2006. – 599 с.
2. Вайсберг, Й. Л. Родной язык и формирование духа. Пер. с нем., вступ. ст. и коммент. О. А. Радченко / Й. Л. Вайсберг. – М.: Республика, 1993. – 397 с.
3. Гумбольдт, В. фон. Язык и философия культуры / В. фон Гумбольдт – М.: Прогресс, 1985. – 450 с.
4. Китайская мифология: Энциклопедия / [Сост., общ. ред., предисл. К. Королева]. – М.: Эксмо; СПб.: Мидгард, 2007. – 416 с.
5. Мелетинский, Е. М. Общее понятие мифа и мифология / Е. М. Мелетинский // Мифология: ил. энцикл. слов. / гл. ред. Е. М. Мелетинский. – СПб.: Фонд «Ленинградская галерея», АО «Норинт», 1996. – С. 812–817.
6. Сепир, Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Э. Сепир. – М.: Прогресс: Универс, 1993. – 656 с.

7. Уорф, Б. Л. Отношение нормы поведения к мышлению и языку / Б. Д. Уорф // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 1. – М.: Прогресс, 1960. – С. 61–97.
8. Хуайнанцзы. – Собр. Чжуцы цзичэн. – Пекин: ГАО, 1954. – 385 с.
9. Хюбнер, К. Истина мифа / К. Хюбнер; пер. с нем. И. Касавина. – М.: Республика, 1996. – 448 с.
10. Шамякіна, Т. І. Міфалогія Беларусі: нарысы: вучэб. дапам. / Т. І. Шамякіна. – Мінск: Маст. літ., 2000. – 398 с.
11. Элиаде, М. Аспекты мифа / М. Элиаде; пер. с фр. В. Большакова; ст., коммент. Е. Строгановой. – М.: Инвест-ППП, 1996. – 240 с.
12. 陈建宪《神话解读》，湖北教育出版社，1997年，297 = Чень, Цзяньсянь. Трактование мифологии / Цзяньсянь Чень. – Хубэй: Изд-во пед. ун-та Хубей, 1997. – 297 с.

*Бай Лицзюань
Университет Хэси
(г. Чжанъе, КНР)*

РУССКИЙ ЯЗЫК В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ КИТАЙСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ

Русский язык в Китае стали преподавать более 300 лет назад в период правления династии Цин. Организацию, где изучался русский язык, называли «павильон русского языка». Общество иностранных языков, основанное в Шанхае в 1920 году, положило начало обучению русскому языку. В 1920 году китайские студенты впервые стали отправляться для дальнейшего изучения русского языка в столицу России.

В 1921 году Шанхайский университет впервые открыл специальность по русскому языку. В 1941 году был основан факультет русского языка в Яньаньском университете. До 1949 года в Китае насчитывалось 13 университетов, в которых был открыт факультет русского языка (в основном на северо-востоке и севере Китая).

Золотым веком русского языка в Поднебесной можно считать годы советско-китайской дружбы, когда он занимал ведущее положение среди достаточного количества иностранных государств.

После основания Китайской Народной Республики интерес к русскому языку возрос многократно. Благодаря усилиям Мао Цзэдуна его стали изучать всей страной, он появился в качестве обязательной дисциплины как в учреждениях средней, так и высшей школы. В 1949 году в столице